

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

**Разработване и въвеждане на правила и
методики за мониторинг, контрол и
последваща оценка при изпълнението на
конкретни политики в община Божурище**

---

*Политика в областта на икономиката,
развитието на човешкия капитал и спорта*

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Съдържание

I. Същност и значение на правилата и методиките за мониторинг, контрол и последваща оценка	3
II. Основни понятия	8
III. Обхват и съответствие на правилата и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретни политики в община Божурище	18
IV. Оценка на развитието на икономиката и спорта изминалия програмен период 2007-2013 г. в община Божурище.....	26
V. Същност на процеса на мониторинг, контрол и оценка.....	40
VI. Организация на процеса на мониторинг	44
VII. Индикатори за мониторинг и контрол	52
VIII. Методология за оценка – предварителна, междинна и последваща.....	59
IX. Принцип на партньорство	74

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

I. Същност и значение на правилата и методиките за мониторинг, контрол и последваща оценка

Настоящите Правила и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка се изготвят във връзка с изпълнението на проект: **„Осъществяване на консултантски услуги по обособени позиции: Обособена позиция 1: „Разработване и въвеждане на вътрешни правила и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретни политики в община Божурище. Обособена позиция 2: „Разработване на Общински план за развитие на община Божурище 2014-2020 г.“** Задължително условие е участието за двете обособени позиции заедно.“ по Оперативна програма „Административен капацитет”, ПРИОРИТЕТНА ОС: I „Добро управление” ПОДПРИОРИТЕТ: 1.3. „Ефективна координация и партньорство при разработване и провеждане на политики”. БЮДЖЕТНА ЛИНИЯ : BG051P0002/13/1.3-07, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Правилата и методиките за мониторинг, контрол и последваща оценка са инструмент, който има за цел да систематизира процеса на прилагане на публични политики, като същевременно го направи по-прозрачен, последователен и съответно да допринесе за оценката на неговото изпълнение, така че да съществува приемственост и релевантност на изпълняваните политики и да се оцени тяхното въздействие, ефективност и ефикасност.

По този начин мястото на правилата и методиките за мониторинг, контрол и последваща оценка може да се определи като ключово в прилагането на стратегическото планиране и в управлението на публични политики като има съществен принос за постигането на прозрачност, отвореност и отчетност на процеса.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Основната цел на проекта е разработването на правила и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка на конкретни политики в община Божурище. Конкретните политики, към които се е насочила общината са икономика и спорт.

Конкретните цели, към които са насочени правилата за мониторинг и контрол са:

- Усъвършенстване на процеса на разработване и прилагане на политики в сътрудничество със заинтересованите страни;
- Създаване на прозрачност;
- Осигуряване на отчетност;
- Отговорност на управлението;
- Подобряване на качеството на изпълнение;
- Изграждане на механизми за участие на заинтересованите страни;
- Ефективност и ефикасност на политиките и изграждане на стратегическа визия

Основна задача на мониторинга на публичните политики е да се следят и измерват постигането на техните цели и на ефективността им в хода на тяхната реализация. В резултат на осъществявания мониторинг и контрол могат да се направят своевременни корекции в начина на изпълнение на политиките. Мониторингът представя съотношението между поставените цели, вложените ресурси, извършените действия, постигнатите резултати и осъществените въздействия. Контролът улавя условията, в които се пораждат отклоненията, бързо реагира за тяхното предотвратяване и отстраняване.

Самият процес на осъществяване на мониторинг и контрол преминава през 3 фази:

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

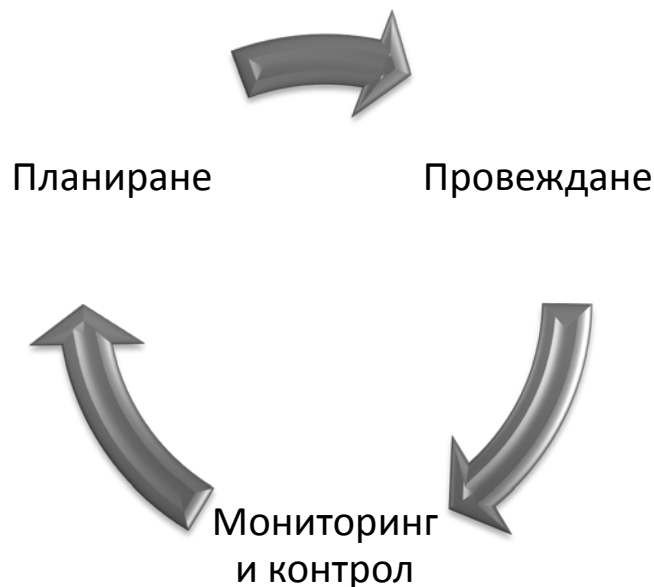
Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Настоящите правила за мониторинг и контрол следва са насочени към най-подходящите механизми за мониторинг и контрол на изпълнението на общинската политика. Използването на резултатите от отчитането на мониторинга е свързано с предприемане на корективни действия при прилагането на политики. Чрез отчетите за мониторинга на ръководителите се предоставя достъп до подходяща и своевременна информация за цялостния напредък към постигане на резултатите от прилагането.

Основните аспекти, които ще обхванат правилата за контрол на политиките са:

- определяне на това какво и по какви показатели да се провери изпълнението;
- оценка на състоянието на контролираните политики в съответствие с приетите стандарти, нормативи или други еталонни показатели;
- изясняване на причините за отклоненията, ако такива са налице;

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- осъществяване на корекция, ако тя е възможна и необходима.

Правилата по отношение на последващата оценка ще разработят механизъм за проверка на това дали мерките постигат обявените цели, въздействат в определените направления.

Мониторингът, контролът и оценката ще дефинират и набора от индикатори, които отчитат специфичния характер на подкрепата, целта и приоритетите на конкретните политики. Основни (ключови) и специфични индикатори трябва да измерят следните критерии:

- Целесъобразност – да съответстват на целите и приоритети;
- Възможност за представянето им в количествено изражение;
- Разбираемост – да са лесни за формулиране, разбиране и агрегиране;
- Аналитичност на показателите – да носят достатъчно информация за извеждане на изводи и вземане на решения;

Началото и краят на този процес е оценката на провежданите политики, която се осъществява на базата на събраните данни за определените индикатори за мониторинг на политиките. Изводите направени по отношение на ефективността и ефикасността на провежданите политики, постигнатите резултати по отношение на поставените цели и релевантността на политиките се вземат предвид при актуализирането и разработването на стратегически документи. **Резултатите**, които правилата следва да постигнат са:

- Създаване на прозрачност;
- Осигуряване на отчетност;
- Отговорност на управлението;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- Подобряване на качеството на изпълнение;
- Създаване на механизми за участие на заинтересованите страни;
- Ефективност и ефикасност на политиките и изграждане на стратегическа визия
- Оценка на изпълнението мерки по политиките и разработването на препоръки за подобряването ѝ.

Избраните конкретни политики, към които са насочени настоящите правила се отличават като ключово за устойчивото управление на общината, което определя и изборът им.

Настоящият документ се основава на **Общинския план за развитие на община Божурище 2014-2020 г.**, където са определени основните насоки на избраните публични политики.

Настоящите правила и методики се разработват в тясна връзка с Общинския план за развитие на община Божурище 2014-2020 г.

- ✓ правила за изготвяне на предварителна оценка на въздействието на стратегически документи;
- ✓ Правила за наблюдение и контрол на изпълнението на стратегически документи;
- ✓ Правила за последваща оценка от изпълнението на стратегически документи;
- ✓ Правила за междинна оценка и мониторинг на Общински план за развитие 2014-2020г.;
- ✓ Индикатори;

Към настоящите правила е включен и инструмент за прилагане на предложените методики, който има за цел да улесни оценката и да намали субективността при оценката изпълнението на публични политики.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Разработените правила и следва да бъдат използвани при мониторинга и контрола на разработени стратегически документи на общинско ниво, както и ще бъдат взети предвид при процеса на последващо стратегическо планиране и оценка.

II. Основни понятия

Настоящите правила и методики фиксират дефинициите на основни понятия, които се използват в процеса на мониторинг, оценка и контрол на публични политики. Това е изходна точка за разбирането на същността на процеса като понятия и след това – и на връзката между тях.

Програмният период 2007-2013 г. беше пилотния за страната, в който започнаха да се прилагат нови подходи и методи на стратегическото планиране и да навлизат нови изисквания, специфики и особености. Това е причината документите, разработени в този период да са обърнали внимание на анализ и стратегия, но да са подценили значението на мониторинга, контрола и отчетността, което стана особено видно в края на програмния период.

Настоящите правила и методики са насочени към конкретни политики, а именно икономиката, развитие на човешкия капитал и спорта, определят основната организация на процеса, фиксират конкретни индикатори за изпълнението на политиката и резултатите, които трябва да се постигнат и предлагат инструмент за прилагане на правилата и за оценка.

Тази необходимост произлиза на първо място от факта, че през предходния програмен период мониторингът и контролът като елементи

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на прилагане на публичните политики бяха силно подценявани, което съответно резултира и в проблеми при проследяването на изпълнението на публичните политики, тяхната ефективност, ефикасност и резултатност, което от своя страна е важна основа за намирането на фокуса на стратегическите документи през настоящия програмен период 2014-2020.

Базови понятия в процеса на мониторинг и контрол, които следва да бъдат разяснени:

- ✓ **Стратегическо планиране;**
- ✓ **Публична политика;**
- ✓ **Мониторинг;**
- ✓ **Оценка;**
- ✓ **Индикатори**

Стратегическо планиране

Стратегическото планиране се определя като начин да се набележат мерки за постигане на желани бъдещи състояния. Това е процес на разработване на планове за постигане на общи и конкретни цели, които се обобщават във визията и избраните ценности, или:

1. Се формулират дългосрочни програмни и управленски цели, както и цели на конкретни политики, заедно с желаните резултати;
2. Определят се усилията и ресурсите, които трябва да бъдат разпределени.
3. Определят се планови показатели, чрез което ще се измерва напредъкът по постигане на общите и конкретни цели за определен период на време.
4. Дава се възможност за обединяване вижданията и усилията на правителството, гражданското общество и въобще

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

заинтересованите страни в съвместна работа за постигане на обща визия на основата на споделените ценности. ¹

То представлява неизменна компонента част на управлението на публични политики като позволява очертаване на бъдещите намерения на база анализ на текущото състояние. Планирането очертава настоящото състояние като очертава как да стигнем желаното. В този смисъл е подходящо определението на Pfeiffer, Goodstein, & Nolan, (1989), а именно: „Стратегическото планиране е проактивен процес на оценка на настоящите условия, в които се намира организацията, определяне на желаното бъдеще и определяне на действията, които ще доведат до постигането на това бъдеще (). То отговаря на следните въпроси:

- Къде сме сега?
- Къде отиваме?
- Как ще стигнем до там?
- Как е справяме?“

От това става видно, че процесът на стратегическото планиране е свързан с оценка на текущото състояние, с консултативни процеси, с определяне на конкретен фокус на публичните политики, с прогнози.

Стратегическото планиране е комплексен процес, който включва много и различни заинтересовани страни и представлява управленски подход, който с помощта на различни методи и техники се стреми да заложи приоритети за развитие, които са съобразени с местните нужди и наличните ресурси и са насочени към постигането на конкретни резултати, които местната общност е припознала като ключови за постигането на устойчиво развитие и процес. Стратегическото планиране цели постигане на конкретен фокус на бъдещото развитие,

---

¹ Ръководство за стратегическо планиране и разработване на политики в България

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

което да обедини усилията на заинтересованите страни, наличните средства и ресурси и да ги канализира в една обща посока.

Именно поради тази причина стратегическото планиране трябва да следва определени стъпки, да бъде систематизиран и добре регулиран процес, който да насочи действията и решенията на общността в определен период от време в конкретна посока.

Публична политика

Разработването на политики се определя като:

- ✓ Избор на метод на действие между различни алтернативи и контекста на дадени условия, чрез които да се насочват и определят настоящите и бъдещите решения.
- ✓ генерален цялостен план, който обхваща общите цели и приемливите процедури на компетентния орган.

Част от фазата на разработването на политики са оценката на въздействието, координацията – вътрешна и ведомствена – и обществените консултации.²

Публична политика може да се разбира като система от принципи и насоки за действия, ориентирани към постигането на определени цели в рамките на определено време, като се изпълняват чрез конкретни документи: стратегически и планови документи, концепции, програми и други.

Публичните политики се планират, разработват и прилагат чрез различни концепции, програми и стратегии, закони, както и чрез изготвяните и приемани от органите на изпълнителната власт

---

² Ръководство за стратегическо планиране и разработване на политики в България

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

подизпълнителни актове и свързаните с тях общи административни актове.

Публичните политики срещат две основни гледни точки:

- ✓ политиката като процес на въвеждане на рационалност в обществените процеси,
- ✓ политиката като процес на формулиране на общовалидно и консенсусно решение за намесата по отношение на обществените процеси и отношения.

Мониторинг

Мониторингът може да се определи като процес на систематично и непрекъснато събиране и анализ на информация за хода на реализацията на политиката и постигането на поставените цели и очаквани резултати. Получената информация се използва за целите на управлението – осъществяване на контрол и вземане на управленски решения за продължаване, изменение, допълване или прекратяване на реализацията на съответната политика или програма.

Неговите цели в контекста на изпълнението на публичните политики е:

- ✓ Постигането на ефективност – от гледна точка на постигнатите ползи за обществото
- ✓ Постигане на ефикасност – използването на минимум публични средства за постигането на максимален ефект
- ✓ Ориентиране към общността – посрещане на очакванията и нуждите на заинтересованите страни
- ✓ Отчетност - прозрачност на извършените действия: защо и как са извършени
- ✓ Демократичност – обхващане на демократични процеси
- ✓ Доверие – възстановяване на доверието в действията на публичните институции

Европейски съюз

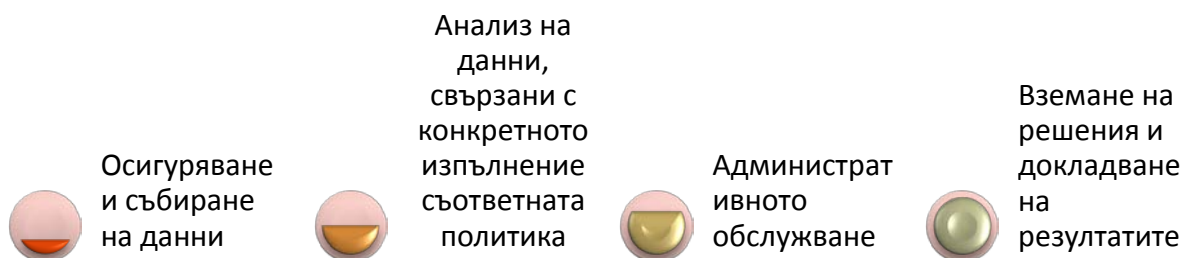
ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Мониторингът започва от процеса на създаване на документите и продължава до момента на приключване на тяхното изпълнение. В него са внедрени много и различни подходи и методи, които са базирани на своевременно набиране на информация и перманентен контрол, който се осъществява от отговорни за това лица. Мониторингът е тясно свързан с оценката на публичните политики. Като цяло, процесите на мониторинг- оценка – контрол се намират в пряка връзка един от друг.

В тази връзка като основни моменти в процеса на мониторинг биха могли да се посочат:

Мониторингът се базира върху анализа на данни в процеса на стратегическо планиране и представлява основа за извършването на оценки на този процес. Администрирането е определен като основен елемент и добрата организации и отговорности, разпределени още в началото на процеса на стратегическо планиране. Именно затова в настоящите правила и методики е предложена конкретна организация на системата за наблюдение и контрол, в която се определят отговорните за тази дейност и се описват основните им функции.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Мониторингът може бъде външен, вътрешен и смесен:

- Външен – възлага се на външни експерти, като се цели да се постигне по-добра обективност на оценката.
- Вътрешен – осъществява се от служителите на съответната администрация, като това е текуща дейност, извършвана ежедневно;
- Смесен – Когато се наема външен експерт, за да оцени вътрешния мониторинг.

За провеждането на качествен мониторинг се изисква висок административен капацитет, затова той се счита за основен фактор за успешно прилагане на публичните политики.

Оценка

Оценката е процес на преценяване на публичните политики въз основа на техните резултати, въздействието им и потребностите, които са били предназначени да удовлетворят.³

Тъй като стратегическото планиране е динамичен процес, който се адресира обект, променящ се във времето, и се развива в бързо изменяща се външна среда, оценката е един добър инструмент, чрез който да се придобие моментна представа за напредъка по изпълнение на стратегическия документ и дали той адресира адекватно нуждите на местната общност и отговаря на промените във външната среда. Това дава възможност да се прецени дали документът има нужда от промяна. Оценката на публичните политики бива няколко вида и се извърша в конкретен момент от изпълнението на политиката, като имат за цел да оценят ситуацията по изготвянето или прилагането на даден стратегически момент в определена ключова фаза, която позволява вследствие на прилагането на фокусирана комплексна оценъчна

---

³ Ръководство за стратегическо планиране и разработване на политики в България

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

процедура да бъде генерирана информация, която да послужи за обосновка на промяна/актуализация на самия документ или на механизма, чрез който същият се прилага.

Оценките имат важно значение, тъй като техните заключения и препоръки може да бъдат основание за промяна на реализираните политики като могат да бъдат причина за актуализация на документа.

Оценките биват три вида, като тяхното прилагане обикновено е нормативно регулирано или се извършва по преценка. Оценките се стремят да обхванат целия процес на разработване и изпълнение на публичните политики.

✓ *Предварителни оценки:*

Предварителните (ex ante) оценки по същество са част от процеса на разработване на стратегическият документ и по правило се прилагат на най-ранния етап от структурирането му, като целят на възможно най-ранен етап да се потърси отговор на ключови въпроси от втори, независим екип относно съответствието с нуждите и желанията на заинтересованите страни и местната общност, релевантността на избраната стратегия за развитие и нейната съобразеност с реалното състояние на обекта, чието развитие се определя с помощта на разработвания документ. Чрез този вид оценки се извършва практическото настройване на стратегическата рамка, по отношение на нейната реалистичност, обхват и приоритети за които се отнасят. Същите дават препоръка за директно отразяване от страна на екипа, който разработва документа.

✓ *Междинни оценки*

Междинните оценки служат за оценка на напредъка на осъществяваните политики/програми. При тях оценъчният процес има

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

за цел да произведе констативен доклад, който съдържа подробен анализ на изпълнението на съответния документ, оценка на съответствието, ефикасността, ефективността, въздействието и устойчивостта на стратегическия документ, съобразно предварително определените цели, приоритети и мерки. Не на последно място същият следва да даде конкретни препоръки за това как да се подобри процеса на прилагане на документа, включително да препоръча нужните актуализационни действия по отношение отделни части или на целият документ като цяло. Междинните оценки са формален етап в процеса на цялостният мониторингов процес.

✓ *Последващи оценки*

Последващите оценки имат за цел да оценят получените резултати, както и степента на въздействие върху обекта, чието развитие е предмет на съответния стратегически план. Този тип оценки от една страна имат за цел да проследят как са мобилизирани и използвани обществените ресурси, какъв резултат като цяло е постигнат по отношение на цялостната реализация на политиката/програмата, на получените резултати и осъществените въздействия. Те имат за цел да установят как са използвани обществените ресурси, каква е ефикасността на извършените интервенции, в каква степен са постигнати предвидените цели. Съществено внимание следва да се обърне на причините и факторите за постигнатите позитивни и негативни резултати, да се идентифицират слабостите и „тесните“ места в развитието, които пряко влияят върху ефективността от прилагането на съответния стратегически документ. Тук е мястото да се отбележи, че развитието на отделните сектори на обществено-икономическият живот, както и на територията, в чиито предели се осъществява съответния план или програма, като цяло често се отличават с голяма степен на инерционност. Поради това, резултатите и въздействията едва ли могат

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

еднозначно да бъдат оценени непосредствено след края на реализацията на дадения стратегически документ. Това обяснява и честата практика този тип оценки да се извършват не непосредствено след приключване на изпълнението на даденият план или програма, а след определен период от време.

Индикатори

Индикаторите представляват количествено измерване на постиженията от дадена интервенция. Те са полезен инструмент, с който се проверява ефективността и последователността на **планираните** интервенции, от една страна, както и **осъщественият** напредък към постигане на целите, които тези интервенции си поставят, от друга. В етапа на изпълнение на програмата доброто количествено измерване служи като основа за осъществяване на ефективен мониторинг и оценка на постиженията и дава ясна представа на кандидатите за това какви са целите на програмата и какво трябва да се постигне от отделните проекти.⁴

Индикаторите са инструмент за количествено измерване на постиженията от дадена публична политика. Те са предпоставка за осъществяване на ефективен мониторинг и оценка на постигнатите резултати и дава ясна представа на общината относно какво трябва да се постигне от отделните проекти.

Те са свързани с набирането на информация за процеса на прилагане на публични политики. Затова е важно те да бъдат коректно формулирани, оптимални на бой, сравними с такива на по-високо ниво и обхващащи ключови показатели за развитието на територията.

---

⁴ **Насоки за съставяне и отчитане на индикатори по Оперативна програма „Техническа помощ“ (2008)**
Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

III. Обхват и съответствие на правилата и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретни политики в община Божурище

Обхват

Настоящите правила и методики са конкретно насочени към мониторинг, контрол и оценка при изпълнението на политиката в областта на икономиката, развитието на човешкия капитал и спорта като инструменти на доброто управление в община Божурище. Основните принципи, заложиени в този документ имат универсален характер и в този смисъл са валидни за всички политики, прилагани от община Божурище. Освен това, инструментът и методиките, които са предложени, също могат да бъдат използвани за оценка на всички публични политики, изпълнявани от Община Божурище.

Основни публични политики, които са задължение на общините в РБ са:

- ✓ Местни данъци и такси;
- ✓ Обществен ред;
- ✓ Икономика и общинска собственост;
- ✓ Местно развитие;
- ✓ Аграрна политика;
- ✓ Териториално устройство/Административно-териториално устройство;
- ✓ Благоустройство, инфраструктура и транспорт;
- ✓ Образование;
- ✓ Култура, спорт, туризъм;
- ✓ Здравеопазване и социални дейности;
- ✓ Околна среда и води;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Всяка една политика може да бъде обект на секторен стратегически/планов документ, или да бъде част от по-общ такъв.

В случая спортът и икономиката в община Божурище са адресирани като публични политики в Общинския план за развитие на община Божурище.

Именно този документ ще бъде обект на по-сериозно изследвания в следващите части на настоящия документ.

Съответствие

Разработените правила и методики за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на политики от община Божурище се намират в съответствие с Методиката за мониторинг, контрол и последваща оценка на законодателството и политиките, разработена по ОПАК и с Методология за стратегическо планиране на РБ.

Настоящият документ се намира в пълно съответствие с нормативната рамка, определена на национално и местно ниво в сферата на икономиката, развитието на човешкия капитал и спорта, както и с характерните особености на работата на общинската администрация на община Божурище:

Спорт

Развитието на спорта е нормативно определено със Закон за физическото възпитание и спорта, изм. ДВ. бр.68 от 2 Август 2013г. Според чл. 4а от горесцитирания закон:

„ Общините насърчават развитието на физическото възпитание и спорта, като:

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

1. (доп. - ДВ, бр. 50 от 2008 г., изм. - ДВ, бр. 50 от 2010 г.) приемат нормативна уредба, утвърждават и финансират програми за развитието на местната спортна дейност в съответствие с националната програма по чл. 7, т. 3;
2. (изм. - ДВ, бр. 87 от 2012 г., в сила от 09.11.2012 г.) изграждат, поддържат и модернизират спортни обекти и съоръжения - общинска собственост;
3. съдействат за организирането на спортни състезания на територията на общината;
4. осъществяват финансови, стопански и контролни функции на общинската спортна дейност;
5. (нова - ДВ, бр. 50 от 2008 г.) създават условия за развитие на публично-частното партньорство.“

Министерството на младежта и спорта е водещата институция в реализирането на тази публична политика, а Министърът на младежта и спорта ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на физическото възпитание, спорта и социалния туризъм.

Допълващата нормативна уредба включва:

- ✓ *Закон за младежта;*
- ✓ *Закон за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия;*
- ✓ *Закон за българското гражданство*
- ✓ *И др.*

Икономика

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Икономиката има изключително важно значение, тъй като се явява двигател за развитието на една територия и се намира в тесни двустранни връзки с други публични политики.

Основна институция е Министерство на икономиката и енергетиката

Основни стратегии и политики, включващи се в тази сфера са:

- ✓ Бизнес среда
- ✓ Инвестиционна политика
- ✓ Малки и средни предприятия
- ✓ Иновации
- ✓ Предприемачество
- ✓ Защита на потребителите

Икономиката е ресор на Министерство на икономиката и енергетиката на РБ.

Тази публична политика се характеризира с много аспекти, което е причина и за богатата нормативна база, която следва.

- ✓ Закона за насърчаване на инвестициите
- ✓ Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите
- ✓ Закон за малките и средните предприятия
- ✓ Закон за иновациите (все още в проект)
- ✓ Закон за защита на потребителите
- ✓ Закон за икономическите и финансовите отношения с дружествата, регистрирани в юрисдикции с преференциален данъчен режим, свързаните с тях лица и техните действителни собственици
- ✓ Закон за корпоративно и подоходно облагане;
- ✓ Закон за данък добавена стойност
- ✓ Закон за акцизите
- ✓ Закон за митниците
- ✓ Закон за бюджета и държавни и обществено осигуряване

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ Устройствен правилник на Изпълнителната агенция за насърчаване на търговията към министъра на икономиката

В същото време икономиката на страната следва основните насоки за развитие, заложен в документи със стратегически характер и съгласувани с европейските политики. Такива са:

- Конвергентна програма
  - Национална програма за реформи
- И др.

Развитието на човешкия капитал

Развитието на човешкия капитал има изключително важно значение, тъй като се от изключително значение за развитието на обществото и се намира в тесни двустранни връзки с останалите публични политики.

Основната институция е Министерството на труда и социалната политика. Тази публична политика се характеризира с много аспекти, което е причина и за богатата нормативна база, която я урежда:

- ЗАКОН за военноинвалидите и военнопострадалите (бр. 54 от 1.07.2014 г., в сила от 1.07.2014 г.)
- ЗАКОН за интеграция на хората с увреждания (бр. 40 от 13.05.2014 г., в сила от 1.07.2014 г.)
- ЗАКОН за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя
- ЗАКОН за информиране и консултиране с работниците и служителите в многонационални предприятия, групи предприятия и европейски дружества
- ЗАКОН за уреждане на колективните трудови спорове

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ЗАКОН за социално подпомагане (изм. и доп., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.)
- ЗАКОН за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (Загл. изм. - Изв., бр. 11 от 1961 г.) (изм. и доп., бр. 68 от 2.08.2013 г., в сила от 2.08.2013 г.)
- ЗАКОН за закрила на детето (изм. и доп., бр. 84 от 27.09.2013 г.)
- ЗАКОН за здравословни и безопасни условия на труд (ДВ, бр.124 от 23.13.1997 г., изм., бр. 27 от 25.03.2014)
- КОДЕКС на труда (изм., бр. 27 от 25.03.2014)
- КОДЕКС за социално осигуряване (изм. и доп., бр. 1 от 3.01.2014 г., в сила от 1.01.2014 г.)
- Закон за държавния бюджет на Република България за 2014 г. (Обн., ДВ, бр. 109 от 20.12.2013 г., в сила от 1 януари 2014 г.)
- Закон за публичните финанси (Обн., ДВ, бр. 15 от 15.02.2013 г., в сила от 1 януари 2014 г.)
- Административнопроцесуален кодекс (изм.ДВ, бр. 39 от 20.5.2011 г.)
- СЕМЕЕН КОДЕКС (бр. 68 от 2.08.2013 г., в сила от 2.08.2013 г.)
- ЗАКОН за защита от домашното насилие (Загл. изм. - ДВ, бр. 102 от 2009 г., в сила от 22.12.2009 г.)
- ЗАКОН за установяване на трудов и осигурителен стаж по съдебен ред (Обн. - ДВ, бр. 26 от 29.03.2011 г.)
- ЗАКОН за семейни помощи за деца (изм. и доп., ДВ, бр. 109 от 20.12.2013 г., в сила от 1.01.2014 г.)

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ЗАКОН за насърчаване на заетостта (изм. и доп., ДВ бр. 70 от 9.08.2013 г.)
- ЗАКОН за защита от домашното насилие (изм. ДВ, бр. 102 от 2009 г., в сила от 22.12.2009 г.)
- ЗАКОН за професионалното образование и обучение (изм. ДВ. бр.97 от 10 декември 2010 г.)
- ЗАКОН за предотвратяване и разкриване на конфликт на интереси (изм.бр. 101 от 18.12.2009 г., в сила от 18.12.2009 г.)
- ЗАКОН за убежището и бежанците (изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009г.)
- ЗАКОН за здравословни и безопасни условия на труд (бр. 7 от 24.01.2012 г.)
- ЗАКОН за медицинските изделия (изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009г.)
- ЗАКОН за Министерството на вътрешните работи (изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009г.)
- ЗАКОН за отбраната и въоръжените сили на Република България (изм. ДВ. изм. и доп., бр. 16 от 26.02.2010 г., в сила от 26.02.2010 г.)
- ЗАКОН за защита от дискриминация (ДВ бр.103 от 29.12.2009 г., в сила от 29.12.2009 г.)
- ЗАКОН за ветераните от войните

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ЗАКОН за инспектиране на труда (изм., бр. 66 от 26.07.2013 г., в сила от 26.07.2013 г.)
- ЗАКОН за малките и средните предприятия (изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009г.)
- ЗАКОН за пътищата (изм. ДВ. бр.82 от 16 октомври 2009г.)
- ЗАКОН за държавния бюджет на Република България за 2010 г. (бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)
- ЗАКОН за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2011 г.(бр. 98 от 14.12.2010 г., в сила от 1.01.2011 г.)
- ЗАКОН за бюджета на Националната здравноосигурителна каса за 2010 г.(бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)
- ЗАКОН за данъците върху доходите на физическите лица (изм., бр. 1 от 3.01.2014 г., в сила от 1.01.2014 г.)
- ЗАКОН за здравното осигуряване (изм.бр. 101 от 18.12.2009 г., в сила от 18.12.2009 г.)
- Закон за достъп до обществена информация (изм. ДВ, бр. 39 от 20.05.2011 г.)
- ЗАКОН за държавния служител (изм. ДВ. бр.68 от 2013 г.)
- ЗАКОН за кредитиране на студенти и докторанти(бр. 99 от 15.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)
- ЗАКОН за ратифициране на Спогодбата за социална сигурност между Република България и Република Корея (обн. ДВ. бр.88 от 6

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

ноември 2009г.)

- ЗАКОН за ратифициране на договора между Република България и Руската федерация за социална сигурност
- ЗАКОН за правната помощ
- ЗАКОН за ратифициране и ДОГОВОР между Република България и Република Молдова за социално осигуряване (Ратифициран със закон, приет от 40-то Народно събрание на 27 май 2009 г. - ДВ, бр. 42 от 2009 г. В сила от 1 септември 2009 г.) (Обн. ДВ. бр.67 от 21 Август 2009г.)
- ЗАКОН за корпоративното подоходно облагане (изм. ДВ,бр. 95 от 1.12.2009 г., в сила от 1.01.2010 г.)

IV. Оценка на развитието на икономиката и спорта изминалия програмен период 2007-2013 г. в община Божурище

Икономика

Икономиката на община Божурище е насочена предимно към леката промишленост- хранително-вкусова, шивашка, химическа промишленост, както и металургия.

В община Божурище са развити предимно микропредприятия със заети до 9 души, като през 2011 те представляват 92,1% от всички предприятия. Характерно за югозападния район е малко по-висока рентабилност на продажбите от микрофирми 1,9% при средно за страната 1,2% и оперативност на продажбите 98,4% при средно за страната 101%. Микропредприятията са по-гъвкави спрямо нуждите на

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

пазара, но в повечето случаи не са толкова устойчиви и са податливи на фалити.

Услугите, строителството и преработващата промишленост и селското стопанство имат най-важно значение за развитието на икономиката в общината.

Селското стопанство има малък принос за развитието на икономиката.

Нетните приходи от продажби са намалели в сравнение с 2009 година, което се дължи отчасти на световната икономическа криза, която се отрази и на икономиката на страната и на тази на община Божурище в частност.

Нетните приходи от продажби са малко над 70 на 100 от средното за страната (70,1%). В областната стратегия за развитие на област София 2014-2020 г. е разпределена в пета група общини, спрямо състоянието на осем показателя.

Броят на предприятията бележи ръст, като от 2007 до 2011 г. са се увеличили от 224 на 316. Най-голям е ръстът на предприятията в сектор „Селско, горско и ловно стопанство“, а преобладаващ е броят на стопанските единици в секторите „Търговия, ремонт и техническо обслужване“, „Преработваща промишленост. Намаляване на предприятията се наблюдава единствено в секторите „Операции с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнес услуги“ и „Транспорт, складиране и съобщения“.⁵

Като цяло икономиката на общината показва импулс към раздвижване и развитие. Въпреки това, икономическата криза все още оказва силно влияние, особено върху инвестиционните инициативи в общината. Показателни са данните за направените разходи за добиване на ДМА,

---

⁵ Източник: Актуализация на ОПР на община Божурище от 2013 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

като те намаляват близо 5 пъти в периода 2007-2011 г. Чуждестранните инвестиции имат силно спорадичен характер като в периода 2007-2009 година са намалели 8 пъти. През 2011 година те се покачват на 1545,1 лв.

Към настоящия момент протича изграждането на икономическа зона София – Божурище. Изграждането е решено в землището на село Гурмазово като е с обща площ 2 495 000 кв. м. и се намира на 15 км от до центъра на София. Планира се стартиране на експлоатацията в края на 2014 година, като за целта следва да се изгради следната инфраструктура:

- ✓ Електропровод 20 кВ
- ✓ Водоснабдяване и канализация
- ✓ Оптично окабеляване
- ✓ Възможност за газификация при заявка⁶

Изграждането на икономическата зона ще има съществено влияние върху икономиката на общината, най-вече при привличане на инвестиции и създаване на работни места.

Средната годишна заплата в общината е по-ниска от средната за страната като за 2011 година се равнява на 6778 лева на човек годишно при средно 8230. През 2009 година разликата между националното и общинското ниво е много по-малка, като в тригодишния период 2009-2013 година средната годишна работна заплата намалява с близо 5%, въпреки постоянното повишаване на цените, резултиращо в намаляването на покупателната способност на местното население.⁷

При разглеждането на икономиката по отрасли се открояват селското стопанство и леката промишленост. И двата отрасъла са перспективни и

⁶ <http://industrialzones.bg/zones2.php?num=001&language=BG>

⁷ Общински план за развитие община Божурище 2014-2020 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

се нуждаят от инвестиции и добро стратегическо планиране, което да ги насочи към устойчиво развитие, което да донесе мултипликационен ефект.

Селско стопанство

Община Божурище се отличава с благоприятни условия за развитие на селското стопанство, както от гледна точка на природо-географски условия, така и от гледна точка на дългогодишните традиции в земеделието.

Община Божурище разполага с 98613,697 декара земеделска земя, 81% от които е обработваема⁸. Според статистиката, поливни площи в общината не са налични.

Селското стопанство е представено както от растениевъдство, така и от животновъдството.

На територията на общината към 2010 г. най-често се отглеждат зърнени и технически култури – респективно на 67% и 22% от обработваемите площи или общо 48 449 дка (предимно пшеница, слънчоглед, царевица и овес). Животновъдството е относително по-слабо развито и е представено най-вече от овцевъдство (62 стопанства с общо малко над 1000 овце); и птицевъдство – в 179 стопанства се отглеждат 8615 птици, което прави средно по 48 птици.

Субсидиите от ЕФГЗ и ЕЗФРСР на територията на Община Божурище, получени от земеделски производители, институти и училища за периода 2008-2010 г. вкл. Възлизат на 636 000 лв.

Развитието на животновъдството е благоприятствано от полупланинския релеф на общината и от традиционното развитие на

---

⁸ Източник: Община Божурище 2014 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

коневъдството. Земеделските земи са привлекателни, поради близостта си до столицата и екологично чистия район, в който се намират. Тези условия, заедно с близко разположения пазар на столицата, предоставят възможност за развитие на биологично земеделие.

Преработваща промишленост

В община Божурище са развити хранително-вкусовата промишленост, шивашката промишленост, химическата промишленост, както и дървообработване и металообработването.

Представители на хранително вкусовата промишленост са:

- ✓ Фабрика за кафе „Спетема“, ситуирана в град Божурище, построена през 2003 година. Фабриката е с най-голямата производителност на оборудването на Балканите, като за нейното изграждане са направени инвестиции от над 10 млн долара.⁹
- ✓ Мелница в село Гурмазово
- ✓ Милмекс ООД – производство на шоколадови и захарни изделия. Фирмата е създадена през 1994 г.¹⁰

Представители на мебелната промишленост в община Божурище са:

- ✓ „Станков“ ЕООД – вътрешен дизайн и обзавеждане. Седалището на фирмата е в гр. Божурище и е създадена през 1991 година.¹¹
- ✓ Сакс 2000 ООД, основана през 2000 г. ,специализирана в производството на мебели по индивидуален проект за дома, офиса, търговски обекти (заведения и магазини), детски градини и училища.
- ✓ В село Пролеша има два мебелни завода - Метрон и АМО, фирма "Левском" за сушене на дървен материал и фирми "Форесттрейд" и

⁹ <http://www.spetema.com/bg/proizvodstvo>

¹⁰ http://milmex.eu/?page_id=866

¹¹ <http://www.stankov.bg/bg/za-firmata>

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

"Европанел" за изработка на паркет, греди и дограма от дъбов материал

Представители на химическата промишленост:

✓ „Виста БМ“ – производство на перилни и почистващи препарати

Полисхард ООД събира и рециклира материали от метали, хартия, стъкло и пластмаси. „ТЕРЕМ - Ген. Вл. Заимов“ ООД, гр. Божурище специализира в ремонт на радиолокационна и свързочна техника. Заводът е основан през 1955 г.

„Шенкер“ ЕООД е международна фирма, специализирана в спедиция и логистика.

Освен това, в общината се намира леярна за изработване на църковни камбани и свещници.

Икономиката на общината се предполага, че ще промени своя облик със стартирането на работата на икономическата зона. Близостта до София и бързата и удобна връзка, включително с градски транспорт, създават благоприятни условия за живот в общината. В резултат на това, голяма част от населението реализира ежедневни трудови пътувания и работи в столицата. В икономическото си развитие общината има неразвити потенциали за развитие и възможности за привличане на инвестиции.

Услуги

Третичният сектор в общината е добре развит като са осигурени всички необходими услуги на населението.

За развитие на туризма в общината също са налице благоприятни условия за развитието на туризма. Уникалността на Божурище от гледна точка на потенциал за развитие на туризма се заключава в следните

направления: авиация и самолетостроене; творчеството на Д.Казаков;

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

етнографски и фолклорни традиции; спортен и развлекателен туризъм – традиции в коневъдството и изградена конна база, традиции в редица спортове и налични изградени бази (плажен волейбол, тенис, сумо, футбол, бойни спортове и др.); селски туризъм - едновременно: близост със София и екологично чиста и запазена природа. В НСИ няма регистрирани средства за подслон в общината. Необходима е целенасочена подкрепа в изграждане на допълнителни бази за развитие на спорта, атракции и инфраструктура за увеличаване посещаемостта в селата, с което да се създаде възможен пазар за обособяване места за настаняване, като: къщи за гости, хотели и др. Общината има разработена Програма за развитие на туризма за периода 2013 -2020 г.

Развитие на човешкия капитал

По данни на НСИ към 2010 г. на територията на община Божурище не е налично нито едно болнично заведение. Съществуват едно лечебно заведение за извънболнична помощ и една лаборатория.

Обслужването на жителите в сферата на социалното подпомагане се осъществява от местно подразделение на ДСП – Костинброд.

Осигурено е извършването на домашен социален патронаж, който обслужва 91 души.

От 2008 г. в с. Гурмазово се предоставя социална услуга „защитено жилище“ – дом за младежи, напуснали институциите поради навършване на пълнолетие, от която се ползват лица извън територията на общината. В общината функционира и млечна кухня, която има 41 потребители.

По проект, финансиран от ОПЧР на пет души (4 деца с увреждания и един възрастен са осигурени лични асистенти.

Извършено е планиране и подготовка за разкриване на аграрно училище и ветеринарен факултет към ЛТУ на територията, както и училище за средни кадри в областта на публичната администрация, което ще

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

допринесе за развитието на територията не само като подобряване на образователната инфраструктура, но и привличане на кадри и инвестиции.

Спорт

Развитието на спортната инфраструктура и спортните дейности се поощрява в общината.

Освен спортните площадки в училищата, е налице нова зала по бойни спортове, модерен терен за плажен волейбол. Общината е известна със своята конна база. Традицията в коневъдството продължава и в наши дни с отглеждането на расови състезателни коне и организирането на регионални, национални и международни състезания по конен спорт.

В общината функционира Спортен клуб Божурище, което е Организация с нестопанска цел за развитие на обществен спорт и здраве в Община Божурище.

Освен това в общината действа проект за Повишаване на устойчивото социално-икономическо развитие на общините Божурище и Сурдулица чрез подобряване на общинската културна инфраструктура, който цели активизиране на културния обмен между жители на община Божурище и жители в община Сурдулица.

И двете политики са адресирани в Общинския план за развитие на община Божурище 2007-2013 и ще бъдат предмет на ОПР на община Божурище 2014-2020 г. , който към настоящия момент се намира в процес на разработване.

За да се оцени как са мониторираны политиките за икономиката и спорта, трябва да се разгледа внимателно създадената в ОПР на община Божурище 2007-2013 година система за мониторинг и контрол по следните критерии:

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ Налична разписана система за мониторинг и контрол
- ✓ Налична разписана организация
- ✓ Налични конкретни индикатори
- ✓ Вид използвани индикатори
- ✓ Наличие на базови и целеви стойности на индикаторите
- ✓ Посочен източник на информация за индикаторите
- ✓ Наличен график на изготвяне на оценка/актуализация
- ✓ Налична предварителна, междинна, последваща оценка. Налична актуализация

Вид политика	Налична разписка на система за мониторинг и контрол	Налична разписана организация	Налични конкретни индикатори	Вид използвани индикатори	Наличие на базови и целеви стойности на индикаторите	Посочен източник на информация за индикаторите	Наличен график на изготвяне на оценка/актуализация	Налична предварителна, междинна, последваща оценка. Налична актуализация
Общински план за развитие	ДА Налична разписка на сравнително подробна, ясна	Да – Предвидено е създаването на група за наблюдение	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	НЕ	Налична Междинна оценка и налична актуализация от 2013 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

	и стройна система за монитор инг и контрол							
--	--	--	--	--	--	--	--	--

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

От направеното проучване става ясно, че процесът на мониторинг и контрол е регулиран в Общинския план за развитие 2007-2013, като е предвидена организация, която да се следи прилагането му и да води отчетността. Като основен проблем се регистрира липсата на система от индикатори, които да следи параметрите на промяна на средата, в следствие на изпълнението на публичните политики. Това е регистрирано като проблем и в Междинната оценка и представлява пречка при информационната осигуреност на оценката на ОПР.

Предвидено е създаване на **Групата за наблюдение**, която има следните задължения:

1. разглежда и утвърждава индикаторите за наблюдение на изпълнението на плана;
2. периодично извършва преглед на постигнатия напредък;
3. разглежда резултатите от изпълнението на мерките и степента на достигането на целите
4. разглежда резултатите от междинната оценка, ако такава е възложена, ежегодно подготвя доклад за изпълнението на плана, който кметът внася в съвета;
5. прави предложения за усъвършенстване на плана , както и за преразпределяне на средствата по мерките, програмите, проектите

За своята дейност групата изготвя регулярни или конкретни отчети, които предоставя кмета на общината. В отчетите се оценява и прогреса при реализацията и изпълнението на показателите и индикаторите.

В следствие на това, е разработена Междинна оценка на ОПР на община Божурище 2007-2013 г. и на база констатациите в оценката е изготвена актуализация на плана. Добро впечатление прави проследимостта на двата документа. Тяхната логическа свързаност е предпоставка за отстраняване на допуснатите пропуски и постепенно изграждане на един работещ и ефективен документ.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

В Междинна оценка е направена оценка на съответствието на документа с нормативни стратегически документи от по-високо ниво, оценено е съответствието на приоритетите със социално-икономическия анализ на ситуацията, съответствието на мерките с приоритетите на ОПР, направен е Преглед на резултатите по мерки, оценена е Оценка на ефикасността на използваните ресурси, степента на постигане на целите и ефективност на изпълненото, като в резултат са направени следните изводи и препоръки:

- ✓ Необходимо е провеждане на структурата и съдържанието на ОПР в съответствие с актуалните изисквания на ЗРР и свързаната подзаконова нормативна база.
- ✓ **По-специално, особено необходимо е разработването на система за наблюдение и на измерими индикатори за наблюдение и оценка на плана. В рамките на системата за наблюдение да се разработят формати на таблици за изпълнение с натрупване,**(подобно системата за оперативните програми (ИСУН), като за качествените дейности
- ✓ да се въведе пак таблица, отразяваща тяхното изпълнение/неизпълнение/частично изпълнение с коментари и причини.
- ✓ Да се актуализират социално-икономическите анализи с актуални данни.
- ✓ Да се обърне внимание на стратегическата рамка и съответствието на мерките с цели/приоритети, особено при разработването на ОПР за следващия програмен период.
- ✓ Да се определи административна отговорност на експерт или група експерти от администрацията на общината, който да координира процеса на актуализация на документа, да съблюдава процеса и подхода на работа и да наблюдава и докладва на Кмета и Общинския съвет изпълнението на плана.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ Да се предприемат мерки по създаване и реализиране на административен механизъм за набиране и обобщаване на информацията и документацията свързана с изпълнението на ОПР.
- ✓ При подготовката на следващия план да се използват специалисти, които да остойностяват конкретните дейности и идейни проекти. При наличието на такава оценка, извършена от експерти в съответните области, и когато се види размерът на необходимата инвестиция, тогава може да се вземе и необходимото решение относно дали е налице необходимият капацитет за осъществяване на дадена мярка.
- ✓ Като цяло комплектът от мерки в тяхната съвкупност следва да се оцени като реалистичност на постигане с оглед разполагаемия капацитет и време и налични бенефициенти на територията.

В резултат на направената оценка е изготвена е и **актуализация на ОПР от 2013 г.**, където е извършено обновяване на социално-икономическия профил на общината с цел да се осигури анализ и информация, необходими за актуализиране на силните и слаби страни, възможностите и заплахите за развитие на общината и за формулиране на стратегия на ОПР за следващия планов период 2014-2020 г.

В резултат на направените констатации е Междинната оценка, в актуализацията на документа е представен отделна точка **Действия за наблюдение и оценка изпълнението на ОПР, която включва:**

1. Описание на ролята и значението на индикаторите
2. Действия за наблюдение и оценка изпълнението на ОПР и нейноа обхват, а именно:
  - ✓ източниците, начините и периодичността за събиране, обработка и анализиране на
  - ✓ информация;
  - ✓ 2. индикаторите за наблюдение;

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмна период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ 3. органите за наблюдение, организацията и методите на тяхната работа;
- ✓ 4. системата на докладване и осигуряване на информация и публичност

Определен е основният орган за наблюдение на Общинския план за развитие, а именно Общинският съвет.

Регулирано е участието на заинтересованите страни.

Направено е описание на Годишния доклад наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие.

Разгледани са нуждата от актуализация и оценка.

3. Определена е логиката на разработване на система от индикатори, която липсва в ОПР на община Божурище 2014-2020 и са определени основни понятия, като са предложени и конкретни източници на информация и инструменти (под формата на страници) за разписване и регулиране събирането на индикатори за продукт, за резултат и за въздействие. Предложените инструменти имат следната структура:

В заключение, разработената в предишния общински план за развитие система за мониторинг и контрол следва да се доразвие спрямо препоръките и допълненията, предложени в актуализацията му, като настоящите правила и методики ще се разработят в съответствие с наличните до момента документи.

V. Същност на процеса на мониторинг, контрол и оценка

Мониторингът на ефективността и ефикасността на публичните политики е важна част от процеса на планиране на управлението на ресурсите. Това е един непрекъснат процес, протичащ през целия цикъл на планиране, който има цел да прецени колко добре планът работи.

Мониторингът на публичните политики помага да се определи необходимостта от по-нататъшни интервенции, както и възможните

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

промени и подобрения в наличните стратегически документи, определящи политиката, или дейности, предприети за нейното изпълнение.

Мониторингът снабдява процеса на стратегическо планиране с навременна информация за прогреса по постигането на резултатите. Мониторингът позволява да се направи оценка дали планираните действия водят до постигане на очакваните резултати и цели. Това позволява своевременно да се идентифицират възможни проблеми и да се предприемат съответните мерки.

По време на мониторинга се набира голям обем от данни, както количествени, така и качествени които служат за сравнение между първоначалното състояние, очакваните резултати и постигнатия напредък.

Оценката, от друга страна се осъществява в конкретен момент от и преценява напредъка по постигането на даден резултат. Оценката спомага за проследяването на последиците от миналите и настоящите инициативи и избирането на оптималния фокус на стратегическото планиране.

Мониторингът и оценката спомагат за постигането на прозрачност и отчетност на политиките.

Качеството на мониторинга и оценката зависи от направената организация на процеса.

В зависимост от субектите, които извършват мониторинга, той може да бъде вътрешен и външен.

Вътрешният мониторинг се провежда от служителите на администрацията. Той акцентира върху разпределението на ресурсите, разходване на наличните средства, спазването на сроковете, описание

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

на срещнатите трудности, и установяването на напредъка в прилагането на политиката. Той е отговорност не експертите от общинската администрация. Вътрешната оценка допринася за повишаването на административния капацитет на общинската администрация, изисква по-малко финансови ресурси, повишава ангажираността в този процес.

Външният мониторинг се възлага от компетентния орган на външни за съответната администрация експерти. Той създава допълнителна сигурност по отношение на независимостта, откритостта, обективността и прозрачността при оценката на междинните и крайните резултати. Специално внимание се обръща на точното съответствие с приетите правила и на ефективното усвояване на финансовите средства. Външната оценка е важна за засилване на независимостта, обективността и прозрачността на процеса и осигурява успореден мониторинг, който да намали риска от грешка.

Основните принципи на мониторинга са:

- ✓ Всеобхватност на обектите на мониторинг;
- ✓ Откритост и прозрачност;
- ✓ Независимост и безпристрастност;
- ✓ Взаимен контрол, взаимноинформираност, координация и взаимопомощ в действията на субектите на вътрешния мониторинг;
- ✓ Яснота на правилата за провеждане на мониторинг;
- ✓ Партньорство и взаимодействие с всички заинтересовани страни.

Мониторингът се стреми да следи за изпълнението на следните общи критерии:

- ✓ Релевантност;
- ✓ Ефективност;

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ Ефикасност;
- ✓ Въздействие.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

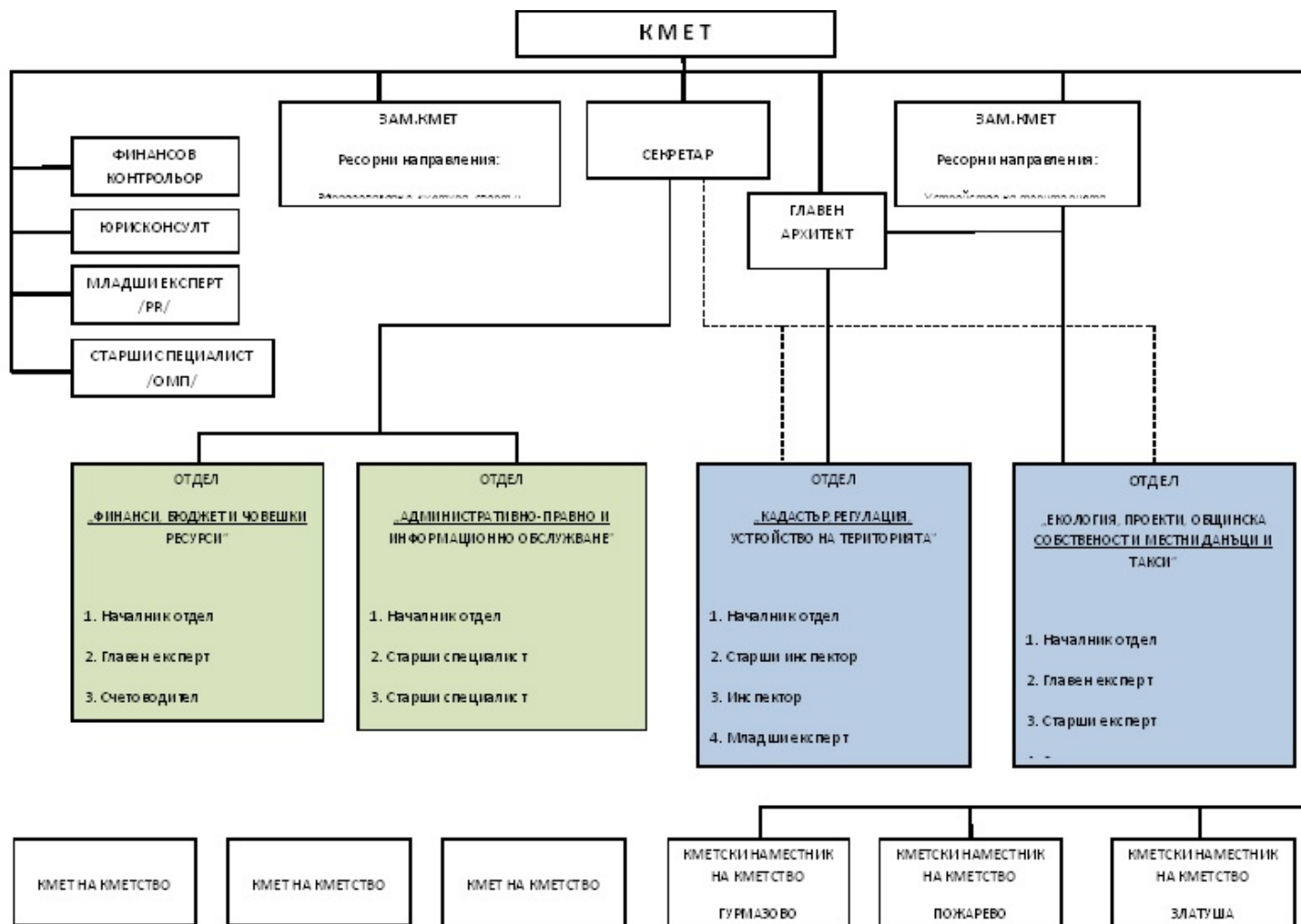
VI. Организация на процеса на мониторинг

В процеса на мониторинг са въвлечени много заинтересовани страни, които включват:

- ✓ Кмет на общината;
- ✓ Общински съвет;
- ✓ Представители на общинска администрация и съответните звена (отдели, дирекции), пряко отговорни за прилагането на оценяваната политика;
- ✓ Представители на специализирани звена за извършване на вътрешен мониторинг и контрол на дейностите по изпълнение на местните политики за развитие;
- ✓ Представители на местното население и структури на гражданското общество, бизнеса и др. в качеството им на заинтересовани страни;
- ✓ Външни организации/оценители – в случаите, когато провеждането на мониторинг и оценка на изпълнението се възлага на независими експертни екипи.

Организацията по наблюдението и мониторинга на публичната политика има важно значение за изпълнението на тези процеси.

Организацията трябва да бъде съобразена със структурата на администрацията на община Божурище, а именно:

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурсице през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Структурата на общинската администрация е решена в 4 отдела:

- ✓ Отдел „Екология,Проекти,Общинска собственост и МДТ” - 11
- ✓ Отдел „Кадастър,Регулация и УТ” - 9
- ✓ Отдел „Финанси, Бюджет и ЧР” – 7
- ✓ Отдел „Административни-правно и информационно обслужване” - 9

Ръководството на общината се осъществява от следните кадри:

- ✓ Кмет
- ✓ Заместник кмет с ресорни направления - Устройство на територията, европейски програми и проекти
- ✓ Заместник кмет с ресорни направления - Здравеопазване, култура, спорт и социални дейности
- ✓ Секретар на общината

В общината работят 3 кметства и 3 кметски наместничества на следните населени места:

- ✓ КМЕТСТВО с.Пролеша
- ✓ КМЕТСТВО с.Хераково
- ✓ КМЕТСТВО с.Храбърско
- ✓ КМЕТСКО НАМЕСТНИЧЕСТВО с.Гурмазово
- ✓ КМЕТСКО НАМЕСТНИЧЕСТВО с.Пожарево
- ✓ КМЕТСКО НАМЕСТНИЧЕСТВО с.Златуша

Със заповед на кмета на община Божурище се препоръчва да се създадат три Работни групи – една, проследяваща икономическата политика на общината, една във връзка със спорта и една, която да следи за изпълнението на целия ОПР, като документ, адресиращ пряко

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

тези две политики и имащ пряко въздействие върху социално-икономическите процеси, протичащи в общината:

- ✓ периодичен преглед на постигнатия напредък на заложените цели;
- ✓ анализиране на резултатите от изпълнението на мерките и дейностите;
- ✓ отразяване на настъпили предложения за промени, свързани с преразпределение на средствата по целите, мерките и дейностите, както и за самото постигане на целите или подобряване управлението на плана.
- ✓ Разглеждане на резултатите от междинната оценка;
- ✓ Разглеждане на предложения за преразпределение на средствата по заложените мерки;
- ✓ Съставяне на доклади за изпълнението на дейностите.

Работните групи са отговорни и за отчетността по изпълнението на плана. Всяка година се изготвя годишен доклад, а в края на плановия период и заключителен доклад, който Кметът внася в Общинския съвет. Съдържанието на докладите следва да включва информация, ако са настъпили промени в социално-икономическите условия и секторните политики за развитие на местно, регионално и национално ниво; постигнатия напредък по изпълнението на целите, мерките и дейностите и източниците на финансиране; финансовото изпълнение на проектите и действията, предприети с цел осигуряване на качество и ефективност при изпълнение на плана. Съгласно направената актуализация на ОПР структурирано годишните доклади следва да имат следния вид:

1. общите условия за изпълнение на ОПР и в частност промените в социално-

икономическите условия в общината;

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

2. постигнатия напредък по изпълнението на целите и приоритетите на ОПР въз основа

на индикаторите за наблюдение;

3. действията, предприети от компетентните органи с цел осигуряване на ефективност

и ефикасност при изпълнението на ОПР, в т. ч.:

а) мерките за наблюдение и създадените механизми за събиране, обработване и

анализ на данни;

б) преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на ОПР през

съответната година, както и мерките за преодоляване на тези проблеми;

в) мерките за осигуряване на информация и публичност на действията по

изпълнение на ОПР;

г) мерките за постигане на необходимото съответствие на ОПР със секторните

политики, планове и програми на територията на общината;

д) мерките за прилагане принципа на партньорство;

е) резултатите от извършени оценки към края на съответната година.

4. заключения и последващи мерки за подобряване на резултатите от наблюдението.¹²

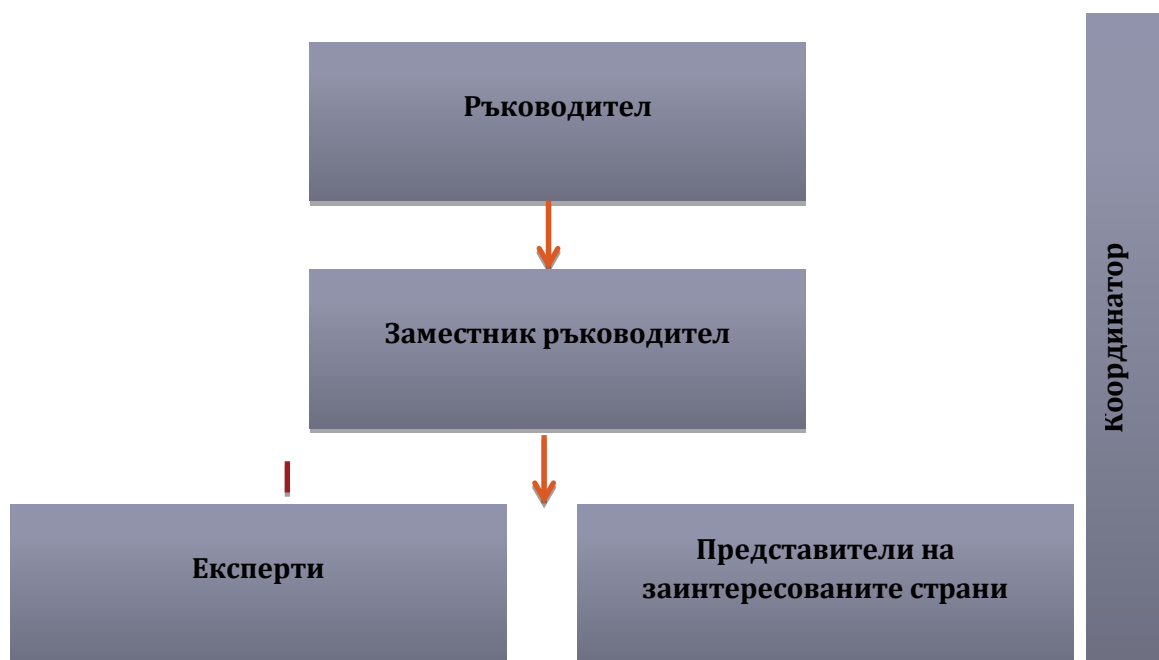
¹² Актуализация на ОПР на община Божурище от 2013 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Решенията на групата се формализират чрез протоколи, в които се определят конкретни задачи, срокове и отговорници по отделните решения.

Работната група следва да включва:

1. Ръководител

Това може да бъде представител на политическото ръководство на общината (най-често ресорен заместник кмет), като Директор на

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

специализирана дирекция, чиято експертиза включва икономика/спорт, също би могъл да изпълнява тази функция.

2. Заместник-ръководител

Подходящо е това да бъде също ръководен кадър, с добри познания относно политиката по икономика/спорт.

3. Координатор

Подходящо е това да бъде също технически специалист, с добри познания относно процеса на администриране на политиката по енергийна ефективност и околна среда/туризъм/земеделие, както и с цялостният административен цикъл в рамките на общинската администрация. Неговите отговорности са свързани с организация на работните срещи, протоколиране и документиране на срещите, събиране на информация, кореспонденция с партньори и заинтересовани страни и др.

4. Експерт

Подходящо е това да бъде тесен специалист в съответната област и да бъде част от специализираната администрация, която отговаря за политиката за икономика/спорт. Неговите функции са свързани предимно с разработването на анализи.

5. Представители на заинтересовани страни

Поради публичния характер на политиките, осигуряването на легитимността на този характер изисква ангажирането на представители на конкретните заинтересовани страни от изпълнението на съответната публична политика

Към Групата за наблюдение на изпълнението на политиките могат да се привличат и външни експерти. Експертите, участващи в извършването на оценки на документите за стратегическо планиране на регионалното

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

и местното развитие трябва да отговарят на изискванията, посочени в чл. 83 от ППЗРР.

При възлагане на оценки органите за управление на регионалното развитие изискват писмени доказателства за установяване на съответствието с изискванията на ал. 1 и за липсата на конфликт на интереси от кандидатите.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

VII. Индикатори за мониторинг и контрол

По своята същност, индикаторът е средство за измерване на напредъка и постиженията на изпълнение на процеси или документи.

От разяснените понятия стана видно, че индикаторите са инструмент за количествено измерване на постиженията от дадена публична политика. Те са предпоставка за осъществяване на ефективен мониторинг и оценка на постигнатите резултати и дава ясна представа на общината относно какво трябва да се постигне от отделните проекти.

Те са свързани с набирането на информация за процеса на прилагане на публични политики. Затова е важно те да бъдат коректно формулирани, оптимални на брой, сравними с такива на по-високо ниво и обхващащи ключови показатели за развитието на територията.

Навременното набиране на информация и събирането на пълна база данни по време на изпълнението на плановия документ е ключов момент в мониторинга на публичните политики, Осигуряването на информационна основа е от значение както за провеждането на оценката на политиките, така и при изготвянето на следващи планови документи.

Отговорност за набирането на информация за индикаторите е на Работната група.

Като инструмент, който може да се използва за набирането на пълна база данни, може да се предложи следното:

За тази цел се използва принципа за SMART индикатори, а именно:

- ✓ Specific – точност – индикаторите трябва да са конкретни и **положителни**

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

- ✓ Measurable – измеримост – индикаторът трябва да бъде насочен към желано бъдещо състояние (в сравнение с базовия индикатор) и да бъде количествено определен, така че да позволява измерване. Внимание следва да се обърне на мерната единица.
- ✓ Available/Achievable – постижим – трябва да бъде възможно да се получат данни за стойността на всеки индикатор и то във времето, когато са необходими.
- ✓ Relevant/Realistic – реалистични – индикаторът трябва да бъде свързан с целта на проекта и също така да бъде реалистичен
- ✓ Timely – съобразен с времето – индикаторът трябва да бъде постигнат в ограничен период от време, което следва да се вземе предвид и да се посочи в проекта.

Индикаторите биват няколко вида в зависимост от етапа, времето на измерването им, информацията, която целят да изберат.

- ✓ *Индикаторите за ресурси* предоставят информация относно финансовите, човешките, материалните, организационните или регулаторните средства, необходими за изпълнението на политиката/програмата.
- ✓ *Индикаторите за продукти* се отнасят до продуктите, които се очаква да бъдат произведени (или услугите, които трябва да се предоставят) чрез реализацията на политиката/програмата.
- ✓ *Индикаторите за резултатите* отразяват степента на постигане на заложените цели и приоритети
- ✓ *Индикаторите за въздействие* се отнасят за въздействието на интервенциите в по-дългосрочен план;

Цел, приоритет, мярка	Индикатор	Мерна единица	Източник на информация	Отговорно звено	Базова стойност	Проследяване през годините						Целева стойност
						2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Специфична цел												
Приоритет												
Мярка												

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Основен проблем при разработването на системата от индикатори е набирането на базова информация. Това се дължи на проблема с информационната обезпеченост, който е в сила на национално ниво. Именно с този проблем се стреми да се справи и системата от индикатори, тъй като набирането на данни през годините ще създаде съответната обезпеченост в сферата на икономиката, развитието на човешките ресурси и спорта.

Съгласно Актуализирания ОПР на община Божурище от 2014 г. , като източници на информация за някои от посочените индикатори, които не се наблюдават от Националния статистически институт (НСИ), като източник на информация могат да бъдат посочени някои от административните звена в общината, които съхраняват и обработват необходимата за наблюдението информация. Неправителствените организации често разполагат с информация, която би била полезна за наблюдението. Важно условие за правилното протичане на наблюдението е източниците на информацията да са надеждни, а самите данни достоверни и актуални. Важно изискване, което трябва да се спазва, е при определянето на индикаторите да се уверим, че е възможно да се осигури необходимата информация за прилагането им.

В случаите, когато за някои от посочените индикатори е невъзможно да бъде осигурена информация в процеса на наблюдение, те биха могли да бъдат заменени с други.

Процедурата за включване на нови индикатори следва да се осъществява на база на предложение, съдържащо се в междинната оценка за изпълнението на общинския план за развитие.

Системата от индикатори следва да включва ключови индикатори, които да бъдат съвместими с такива на национално и световно ниво и да

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

позволяват сравнителни анализи и добиване на ясна представа за състоянието на община Божурище.

По отношение на трите политики, които се изследват в настоящия документ биха могли да се предложат следните конкретни индикатори, които са индикатори за резултат и за въздействие. Индикатори за продукт следва да станат част от ОПР при формулирането на Програмата за реализация, която конкретизира интервенциите в плана.

ИКОНОМИКА	
Дефиниция индикатор	Мерна единица
Брой предприятия, получили безвъзмездна финансова помощ	Брой предприятия
Брой предприятия, получили друг вид финансова помощ	Брой предприятия
Брой предприятия, получили нефинансова помощ	Брой предприятия
Брой подпомогнати нови предприятия	Брой предприятия
Частни инвестиции за съфинансиране на публична финансова и нефинансова помощ за МСП	евро
Брой работни места, създадени в подпомагани предприятия	Брой работни места
Численост на персонала/ изследователите, работещи в новопостроена или оборудвана инфраструктура за научно-изследователска и развойна дейност, в т.ч. брой на работните	Брой лица, брой работни места/позиции на пълен работен ден

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмнен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

места (позиции) на пълен работен ден	
Брой предприятия, които си сътрудничат с подпомагани изследователски институти/ звена	Брой предприятия
Частни инвестиции за съфинансиране/ подкрепа на публична помощ за иновационни или научно-изследователски и развойни проекти	евро
Брой предприятия въвели нови за пазара или значително подобрени продукти в резултат на иновационни или научно	Брой предприятия
Брой предприятия въвели нови за фирмите или значително подобрени продукти в резултат на иновационни или научно -изследователски и развойни проекти ¹³	Брой предприятия
Нетни приходи от продажби по дейности	Хил. лв
Равнище на заетост	(%)
Равнище на безработица	(%)
Средна годишна заплата на наетите лица по трудови или служебни правоотношения	Лв.

¹³ Методически указания за разработване на ОПР, МРР, 2011 г.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Нетни приходи от продажби по икономически дейности	(хил. лв)
Разходи за придобиване на ДМА	(хил. лв)
Разходи за НИРД по видове сектори	(хил. лв)
Брой фирми в общината по икономически дейности	Брой фирми
Дял на иновативните предприятия от общия брой предприятия	% предприятия
РАЗВИТИЕ НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	
Брой нови детски градини	Брой
Брой нови здравни заведения	Брой
Брой нови социални програми	Брой
СПОРТ	
Брой спортни площадки и игрища	Брой
Брой спортни клубове	Брой
Брой спортни събития годишно	Брой
% обновена спортна инфраструктура	%
% учениците, участващи в спортни клубове	%

Освен ключовите индикатори, при разработването на програмата за реализация следва да се определят и специфични такива, които да бъдат разработени както за специфичните цели, за приоритетите и за конкретните интервенции.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

VIII. Методология за оценка – предварителна, междинна и последваща

Настоящата методология би могла да се приложи както за конкретни политики, адресиращи икономиката, развитието на човешките ресурси и спорта, в случай, че такива се разработят в бъдеще. **Методологията е изцяло приложима за разработването на предварителна, междинна и последваща оценка на Общинския план за развитие на община Божурище.**

Съгласно нормативната уредба Общинския план за развитие подлежи на следните оценки:

	Предварителна	Междинна	Последваща
Основание	Основание: чл. 13, ал.2, т. 3от Закона за регионално развитие	Основание: чл. 33 .ал. 1 от Закона за регионално развитие	Основание: чл. 34 .ал. 1 от Закона за регионално развитие
Период за изпълнение	Успоредно с ОПР	Не по-късно от 4 години от началото на периода на действието на плана	Не по-късно от една година след изтичането на периода на действието на ОПР.
Съдържание	Прогнозна оценка за въздействието на плана процесите социално-	1. Оценка на първоначалните резултати от изпълнението; 2. Оценка на	1. Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите;

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

	<p>икономическо развитие на общината екологична оценка. Екологичният компонент оценката доколко за развитие на общината, определена с съответства стратегията опазване околната среда и критериите ефективност политиката опазване околната среда.</p>	<p>степената на постигане на съответните цели; оценка. ефективността и ефикасността на използваните ресурси; Изводи и препоръки за актуализация на съответния документ. на</p>	<p>2. Оценка на общото въздействие; 3. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; 4. Изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.</p>
<p>Отговорни лица</p>	<p>Приема общинския съвет предложение на кмета на общината, заедно с ОПР</p>	<p>от Кметът на общината и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на общинския план за развитие, като същите се публикуват и на интернет страницата на общината</p>	

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Актуализация на ОПР

Актуализацията на ОПР следва да се разработва в съответствие със съответните нормативни изисквания. Съгласно чл. 38. От Правилника за приложение на ЗРР, Общинският план за развитие се актуализира:

1. при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
2. в съответствие с актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие;
3. в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
4. при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на общинския план за развитие;
5. на основата на резултатите от междинната или последващата оценка.

(2) За актуализиране на общинския план за развитие се разработва актуализиран документ за изпълнение за остатъка от периода на неговото действие.

(3) Изработването и приемането на документа по ал. 2 се извършва при условията и по реда за изработване и приемане на общинския план за развитие.

(4) За ефективното и ефикасното изпълнение на общинския план за развитие програмата за неговата реализация може да се актуализира при необходимост с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

При актуализацията на общинския план за развитие следва да се анализира и оцени динамичното въздействие на външните и вътрешните фактори и условия върху социално-икономическите характеристики на развитието на общината и качеството на околната среда, като на тази основа се разработи по-реалистична и адекватна стратегическа рамка и система за управление и изпълнение на целите на плана до края на съответния период.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Актуализацията на ОПР следва да се прилага както в аналитичната, така и в стратегическата част на документа, поради неразривната причинно-следствена връзка между тях.

Методологията за оценка имат за цел да въведат единен механизъм, по който да се разработват оценките на политиката в областта на околната среда и енергийната ефективност и политиката за туризма и земеделието, с което се цели да се получи реалистичен резултат относно ефикасността, ефективността и въздействието на процеса.

Тъй като оценката е твърде комплексна и оценява много на брой фактори, както външни, така и вътрешни, тя е сложна за разработване и крие опасност от неправилно или твърде общо тълкуване на данните. Освен това, оценката има силно изразен субективен елемент, който е неизбежен в този процес. Именно за да се намали риска от грешка и да се намали ролята на човешкия фактор, е необходима да има работеща стриктна методология.

Разработената методология се основава върху базови критерии, за всеки от които са отнесени основни показатели. Всеки един от тях се оценява индивидуално по четиристепенна скала. След това оценките се осредняват и се приравняват към интервална скала, която определя и оценката на документа.

Основните критерии са:

- 1. Релевантност на документа*
- 2. Постигнати резултати*
- 3. Финансово управление*
- 4. Прилагане на система за мониторинг и контрол*
- 5. Реализиране на действия по партньорство и публичност*

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Релевантност на документа

Критерии	Оценка			
	1	2	3	4
1. Съгласуваност на национално и европейско ниво	Документът не е съгласуван с такива национално и европейско ниво	Документът е съгласуван частично, някои от приоритетите и целите му не отговарят на тези от по-високо ниво	Документът не е съгласуван с такива национално и европейско ниво, но няма разписано съответствие, от което това да е видно	Документът е съгласуван с такива национално и европейско ниво, налице е разписано съответствие, от което това да е видно
2. Вътрешна съгласуваност: наличие на връзка между анализ – SWOT анализ - стратегия	Няма връзка между анализ – SWOT анализ – стратегия. SWOT-анализът не	Някои от проблемите, изведени в анализа са видни в SWOT-	Ключовите Проблеми, изведени в анализа са видни в SWOT-анализа, направена е връзка	Ключовите Проблеми, изведени в анализа са видни в SWOT-

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурице през следващия програмен период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

	включва графична част и предприета стратегия.	анализа, но не са изведени всички ключови такива. SWOT-анализът не включва графична част и предприета стратегия. Няма връзка със стратегическата част на документа	със стратегическата част на документа, където проблемите и възможностите са адресирани с мерки, а с. SWOT-анализът не включва графична част и предприета стратегия	анализа, направена е връзка със стратегическата част на документа, където проблемите и възможностите са адресирани с мерки, а с. SWOT-анализът включва графична част и предприета стратегия
3. Наличие на приемственост с други документи на ниво	Не е налице приемственост с други документи	Налице е частично съответствие с	Взети са предвид основи заключения от документи от	Взети са предвид основи заключения от

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

община и с документи от предходния планов период	на ниво община и с документи от предходния планов период, включително оценки и актуализации	документи от предходния планов период, включително оценки и актуализации	предходния планов период, включително оценки и адресирани повърхностно	документи от предходния планов период, като са адресирани с адекватни инструменти
--	---	--	--	---

Показателите за оценката на този критерии са общо 3, като максималната оценка за всеки един от тях е 4. Съответно максималната оценка за този критерии е 12.

Интервалната скала за оценка е следната:

3-5	Слаба
6-7	Добра
8-9	Много добра
10-12	Отлично

Постигнати резултати

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Критерии	Оценка			
	1	2	3	4
1. Разпределение на интервенциите по специфични мерки, приоритети, мерки	Неравномерно разпределение – прекалено натрупване на мерки по едни цели и малко на брой по други и липса на конкретика в някои от предвидените дейности	Сравнително Неравномерно разпределение – прекалено натрупване на мерки по едни цели и малко на брой по други	Равномерност на разпределението, но липса на конкретни интервенции	Равномерност на разпределението, наличие на конкретни интервенции
2. Съответствие между цели и резултати	Налице са налични преки и	Налице са налични преки и	Има постигнати само директни резултати, но не	Заложените цели са постигнати с ясни резултати –

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

	косвени резултати на под 15% от заложените цели	косвени резултати на 15%-50% от заложените цели	е налице въздействие - напр. Налице е ремонтирано училище, но не са се увеличили броя на учениците, които го посещават	преки или косвени
3. Степен на постигане на заложените индикатори	Заложените стойности за постигнати под 15%	Заложените стойности за постигнати над 15%	Заложените стойности за постигнати на 55%	Заложените стойности за постигнати на 85%

Показателите за оценката на този критерии са общо 3, като максималната оценка за всеки един от тях е 3. Съответно максималната оценка за този критерии е 12.

Интервалната скала за оценка е следната:

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

3-5	Слаба
6-7	Добра
8-9	Много добра
10-12	Отлично

Финансово управление

Критерии	Оценка			
	1	2	3	4
1. Разпределение на финансовите средства по цели	Над 95% от средствата са предназначение за един приоритет	Над 95% от средствата са предназначение за два приоритета	Разликата между финансирането на приоритетите е до 30%	Разликата между финансирането на приоритетите е до 20%
2. Привлечено външно финансиране	Привлеченото външно финансиране е	Привлеченото външно финансиране е	Привлеченото външно финансиране е	Привлеченото външно финансиране е

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

	20%-39% от общото за целия период на изпълнение	40%-59% от общото за целия период на изпълнение	60%-79% от общото за целия период на изпълнение	над 80% от общото за целия период на изпълнение
3. Съответствие със заложената финансова рамка	Съвпадението е под 24%, включително	Съвпадението е 25%- 54%	Съвпадението е 55%- 84%	Съвпадението е над 85%

Показателите за оценката на този критерии са общо 3, като максималната оценка за всеки един от тях е 3. Съответно максималната оценка за този критерии е 12.

Интервалната скала за оценка е следната:

3-5	Слаба
6-7	Добра
8-9	Много добра
10-12	Отлично

Прилагане на система за мониторинг и контрол

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Критерии	Оценка			
	1	2	3	4
1. Сформирана работна група, провеждаща редовни заседания	Не е налична	Налична е, но е провеждала до 2 заседания, няма нужната структура	Налична е, провеждала е редовни заседания, няма нужната структура	Налична е, провеждала е редовни заседания, има нужната структура
2. Разработени ежегодни доклади	Не са налични	По-малко от 2	Изготвени са ежегодни доклади, но не с необходимото съдържание	Изготвени са редовни доклади, с необходимото съдържание
3. Налични данни за индикаторите	Не са налични	Налични са за по-малко от 20% от тях	Налични са за по-малко от 70% от тях	Налични са за над 70% от тях

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Показателите за оценката на този критерии са общо 3, като максималната оценка за всеки един от тях е 3. Съответно максималната оценка за този критерии е 12.

Интервалната скала за оценка е следната:

3-5	Слаба
6-7	Добра
8-9	Много добра
10-12	Отлично

Реализиране на действия по партньорство и публичност

Критерии	Оценка			
	1	2	3	4
4. Проведени обществени обсъждания	Не са налични	Налични са, но спорадични	Налични са редовни, но не включват всички заинтересовани страни	Налични са редовни и включват всички заинтересовани страни

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

5. Включени експерти в работната група	Не са включени	Включени са, но не са присъствали	Включени са и са заемали участие, но не са от всички заинтересовани страни	Включени са и са заемали участие, и са представители от всички заинтересовани страни
6. Взети мерки за информираност на гражданите	Не са	Единствено стратегическите документи са достъпни за заинтересованите страни чрез сайта на община Божурище	Всички стратегически, отчетни документи са достъпни за заинтересованите страни чрез сайта на община Божурище	Всички стратегически, отчетни документи са достъпни за заинтересованите страни по повече от един възможен ред

Показателите за оценката на този критерии са общо 3, като максималната оценка за всеки един от тях е 3.

Съответно максималната оценка за този критерии е 12.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмни период чрез координация и партньорство“, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Интервалната скала за оценка е следната:

3-5	Слаба
6-7	Добра
8-9	Много добра
10-12	Отлично

Интегрираната оценка включва сумиране на получените резултати.

Максималният резултат, който може да се постигне е 66 . Интервалната скала за оценка е следната:

16-24	Слаба
25 - 35	Добра
36-49	Много добра
50-60	Отлично

Описаната методология е приложена като инструмент към настоящите правила за мониторинг и контрол.

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

IX. Принцип на партньорство

Принципът на партньорство е основополагащ при реализирането на публични политики, като той е внедрен и в законодателството - в ЗРР чл. 3, т. 6, което е още един признак за неговото значение. Принципът на партньорство осигурява прозрачност на политиката и приобщава заинтересованите страни в процеса на стратегическо планиране като по този начин повишава ангажираността на заинтересованите страни.

Този принцип се прилага на всички етапи от дейностите по регионално развитие - планиране, изпълнение, мониторинг и оценка на въздействието на политиките. Заинтересованите страни могат да се определят като външни и като вътрешни.

Представителите на бизнеса, гражданското общество, неправителствените и браншови организации могат да се определят като външни заинтересовани страни и играят особено важна роля в този процес. Техните нужди и проблеми трябва да бъдат оценявани при планирането на местните политики, участието им във всички етапи на стратегическо планиране трябва да бъде предвидено чрез подходящи форми и механизми.

Вътрешните заинтересовани страни са представители на администрацията.

Основната цел на партньорството е при планиране на местна политика да се вземат предвид мненията на различни заинтересовани страни, да се съберат представители на всички заинтересовани страни в решаване на даден въпрос, да се приобщят гражданите с техния потенциал и ресурс, за да бъде по-ефективно планирането за развитие на дадена територия.

Този документ е създаден в рамките на проект „Разработване и провеждане на ефективни политики в община Божурище през следващия програмен период чрез координация и партньорство”, в изпълнение на Договор № 13-13-177/ 18.11.2013г., финансиран от Оперативна програма „Административен капацитет”, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд

Европейски съюз

ОПАК. Експерти в действие

Европейски социален фонд
Инвестиции в хората

Като подходи за въвличане на заинтересованите страни в процеса на планиране могат да се посочат:

- Провеждане на кръгли маси
- Провеждане на обществени форуми;
- Провеждане на анкетни проучвания

Участието в работната група на представители на заинтересованите страни, редовно публикуване на сайта на общината на годишните доклади на работната група и на информация за проекти, събития и други, и редовното информирание чрез различни канали на обществеността като цяло е важен момент при прилагане на принципа на партньорство.